

”Käre vän, medan jag ännu orkar... Några rader för att tacka dig för att du finns o länge har funnits. Inte bara för mig utan för det arbete du nedlagt på ett nordiskt kulturellt samarbete, som en gång bar frukt när Brandes hade ordet och lät sig höras över Europa.” (Sven Delblanc i brev till Torben Brostrøm 31.8. 1991)

Sven Delblanc och Danmark

Medlemsbrev nr 5 2021

Kära Delblancvänner!

Här kommer *Delbladet 2021*, efter ett års uppehåll. 2020 års medlemsgåva blev i stället boken *Den förtvivilade humanisten*, som skickades ut försenad våren 2021. Årets blad behöver ingen introduktion – det får tala för sig självt. Vi önskar er alla trevlig läsning!

Delblancsällskapet planerar en resa till Danmark. Coronaeländet gör framtiden oviss, i bästa fall kan resan bli av våren 2022. Idén med en resa till Danmark är utmärkt. Vårt södra grannland var viktigt för Sven Delblanc. Danmark är det ickesvenska land som visat hans författarskap störst intresse och kopplingarna mellan Sven Delblanc och Danmark är många. Förhoppningsvis kan följande översikt vara till hjälp när vi planerar och förbereder vår resa till Danmark. Ett konkret förslag presenteras här, att vi orienterar oss om Karen Blixens betydelse för Sven Delblanc och under vår resa besöker Rungstedlund, Karen Blixens bostad, som i dag är ett museum.

Översättningar, recensioner och nekrologer

Av de 96 översättningar som gjorts av Delblancs verk till 19 olika språk toppar danskan med 20 översättningar, följt av norskan med 15 och finskan med 13 – Sven Delblancs författarskap var i hög grad en nordisk angelägenhet, och i Danmark var intresset allra störst.

De danska utgåvorna av Delblancs böcker recenserades flitigt i den danska dagspressen, vilket framgår av vår utgåva av Sven Delblancs bibliografi. Flera tidningar, främst *Politiken* och *Information*, recenserade dessutom ofta först den svenska utgåvan och sedan den danska översättningen när den kom. Det säger något om hur hett Sven Delblancs författarskap var i Danmark.

Talande är också det faktum att 5 danska tidningar direkt reagerade på Sven Delblancs död med nekrologer: Hans Andersen, ”En genial fortæller”, *Jyllands-Posten* 17.12; Thomas Bredsdorf, ”Författer Sven Delblanc”, *Politiken* 17.12; Torben Brostrøm, ”Livets ax”, *Information* 17.12; Simen Skjønberg, ”Dikteren dør – verket lever”, *Dagbladet* 18.12; Henrik Wivel, ”Sven Delblanc er død”, *Berlingske Tidende* 17.12.

Sven Delblancs dramatik nådde sällan ut över Sveriges gränser, översättningarna är få, men till danska översattes två, radiopjäsen *Göm dig i livets träd* och *Maskeraden*. Den senare, som handlar om en psykiskt hårt pressad Gustav III tiden före den ödesdigra maskeradbalen, sattes upp år 2000 på Grønnegårdsteatern i Köpenhamn under namnet *Den store rolle*.

Att intresset för Delblanc i Danmark var stort vittnar också det faktum att *Speranza* omskapades till balett 1991 och sattes upp på Nyt Dansk Danseteater. Det var en stor och lyckad satsning. Anette Abdilgaard stod för koreografin och Anders Koppel för musiken och tillsammans gjorde de manuskriptet. Bägge är mycket framstående på sina områden i Danmark.

Torben Brostrøm och Henning Ipsen

Sven Delblanc hade en omfattande korrespondens, och bland dem han brevväxlade med finns många danskar. Det framgår av förteckningen i det slutna Delblancarkivet på Carolina av dem som skrivit brev till Sven Delblanc. Där finns namnen Thorkild Bjørnvig, Torben Brostrøm, Jørgen Børglum Larsen, Marianne Gade, Henning Ipsen, Peter Seeberg och Henrik Stangerup, samtliga författare eller kritiker.

Två av dessa ovan nämnda betydde extra mycket för Delblanc, Torben Brostrøm och Henning Ipsen. Delblanc brevväxlade med bägge. Ipsens och Brostrøms brev kommer vi inte åt – de finns i ovannämnda slutna arkiv - men vi har tillgång till 19 brev från Sven Delblanc till Torben Brostrøm och 12 brev till Henning Ipsen – de finns i det öppna tilläggsarkivet på Carolina.

Torben Brostrøm (1927-2020) var en dansk kritiker och litteraturhistoriker, recensent i tidningen *Information*, medlem av Det Danske Akademi. Brostrøm skrev 1973 en bok om svensk litteratur, som översattes till svenska, *Modern svensk litteratur. 1940-1972*, Aldus 1974. Där finns en initierad och uppskattande text om Sven Delblanc. Jag noterar att Brostrøm roas av Delblancs satiriska karaktäristik av ”det typiskt svenska” i *Åsnebygga* och finner den träffande.

Delblanc och Brostrøm blev mycket goda vänner. 1991, när han var svårt drabbad av cancer, skrev Delblanc ett vackert avskedsbrev där han tackar Brostrøm för vänskapen och allt denne gjort för honom. När Sven Delblanc dog i december 1992 skrev Brostrøm en nekrolog i *Information*. En längre minnestext om Sven Delblanc och hans författarskap publicerade han i *BLM* nr 2 1993, ”På ångestens brygga. Det ligger ett sund emellan”.

Brostrøm har också ett fint avsnitt om Sven i memoarboken *Rad och Række. Voksne erindringer*, 2006. Han skriver om vännens sjukdom och sista tid, berättar om hans känsla att vara fängslad i ett Sverige som inte ser honom och hans insats, men ger också exempel på Svens drastiska uppsluppenhet och fantastik. Han citerar en dråplig delblancsk skröna om Hamsun och Selma Lagerlöf på nobelfesten 1920 när den förstnämnde mottog det fina priset och hade Selma till bordet. Han återger också en festligt tecknad illustration av en skandalös händelse i Det Danske Akademi som Brostrøm berättat om.

Sven Delblancs relation till Brostrøm var viktig och är väl värd att studera. Brostrøm texter om Delblancs författarskap är insiktsfulla och intressanta. Det finns gott om material, förutom ovannämnda texter också hans recensioner av Svens böcker i *Information*.

Henning Ipsen (1930-1984) översatte Sven Delblancs böcker från 1970 till 1983, från *Åminne* till och med *Jerusalems natt*. Delblanc uppskattade Ipsens översättningar enormt. De han

gjorde av Hedebyborna överträffar ibland originalen, menade Delblanc. Delblanc och Ipsen hade likartade erfarenheter och förutsättningar - bägge var lärda med rötter i folkdjupet. Dessa likheter kan vara en förklaring till att Ipsen hade god hand med Delblancs språkliga mångsidighet, hans plötsliga stilbrott mellan folkligt och lärt, lyriskt och groteskt, tragiskt och komiskt. I en mycket intressant artikel i danska *Weekendavisen* 13.3 1981, "En oversætter skal tænke på samme måde", intervjuas Delblanc och Ipsen om sitt lyckade och mångåriga samarbete. Också några av Delblancs brev till Ipsen ger intressanta inblickar i översättningsarbetet. Ovannämnda intervju avslutas med en jämförelse av Delblanc mellan hans svenska och danska läsare. Den utfaller till de senares fördel:

"De danska läsarna har på många sätt bättre förutsättningar att förstå mitt sätt att arbeta på än de svenska. Det finns en puritanism i den svenska litterära traditionen, en misstro mot humor och ironi. I den äldre danska kulturen har vi Kierkegaards ironi och Wieds grotesker och burlesker, och de har skapat en tradition som gjort det mer okomplicerat för mig att träda i kontakt med den danska publiken." (min övers.)

Henning Ipsen blev en mycket god vän till Sven Delblanc. De brevväxlade, talade i telefon och träffades ibland, både i Danmark och i Uppsala. När Ipsen plötsligt dog 1984 skrev Sven Delblanc en vacker minnestext i *Expressen* 6.5 1984, "Calle är död", återgiven i *Delbladet* 2015. Han berättar om sin sorg och saknad, men också om sitt dåliga samvete. Ipsen var själv en betydande författare, säger Delblanc, men i otakt med tiden. Han fick inte det erkännande han var värd, och måste ägna sig åt översättningsarbete, vilket gjorde att han inte fick tillräcklig tid över till de egna romanerna. I Delblancs brev till Ipsen från tidigt 70-tal framgår hur Delblanc ansträngde sig för att få till stånd svenska utgåvor av några av Ipsens böcker. I brev till Brostrøm uttrycker Sven Delblanc sin sorg efter Ipsens död, sin saknad över att inte längre kunna ringa upp sin vän för att "snakke lidt".

Sven Delblanc och Karen Blixen

En spännande koppling mellan Sven Delblanc och Danmark är hans intresse för Karen Blixens författarskap, något som kommer till uttryck i romanen *Kastrater* från 1975. I ett brev har Sven Delblanc berättat om bakgrunden till romanens tillkomst:

"I höstas, sept. -74, var jag gäst på Rungstedlund, hos Danska Akademin, och bodde alltså i Karen Blixens bostad, med inredning bevarad, en ganska suggestiv miljö. I denna miljö deltog skäggiga och långhåriga unga författare med FNL-märken och Maoporträtt på bringan, och som du förstår var kontrasten tilltalande för mitt sinne för komik. På mina lediga stunder, efter debatterna, läste jag baronessan Blixen med förnyat intresse. Nå, denna pastischerande, kulturdränkta prosa var som inkarnationen av den kulturtradition jag haft och har lite problematiska relationer till. Men så for fan i mig, och jag företog mig att imitera baronessan, göra pastisch på pastisch, så vanvettigt förskruvat och konstlat jag bara kunde. Ironiskt och provokativt – och som provokation upplevdes det nog. Never mind. Det är en bagatell."

Till dem som blev provocerade hörde den skäggige revolutionären Torbjörn Säfve och även Bengt Anderberg. Säfve karakteriserade i sin recension i "Röda rappet" bokens författare som "en stor galt i självömkans stia", ett omdöme som han många år senare beklagade i en humoristisk artikel, omtryckt i *Delbladet* 2019. Rubriken till Anderbergs anmälan var talande: "Sven Delblanc – vad är detta? En parodi? Ett skämt?" När Delblanc skrev att

Kastrater var en bagatell gick han nog en smula med håven. Svartsynens trilogi, som förutom *Kastrater* också innehåller *Speranza* och *Jerusalems natt*, hörde till de verk Delblanc värderade allra högst i sitt författarskap. Och *Kastrater* betraktas av många som ett av Sven Delblancs allra bästa verk, senast av Steve Sem-Sandberg i hans pristal till Delblanc, publicerat i det här bifogade *Delbladet 2021*.

I *Kastrater* finns en tillägnan som lyder ”Till minnet av Babette”. Babette är namnet på en kokerska som är huvudperson i Blixens novell ”Babettes gästabud”. Blixens novell är en viktig intertext till *Kastrater*. Hur ska kopplingen mellan texterna förstås? Klart är att de bägge rymmer en diskussion om konsten. I en artikel i *Expressen* 1986 ger Sven Delblanc en ledtråd: ”Jag läser ’Babettes gästabud’ och säger mig att aldrig har en nordisk författare så kvickt och graciöst modulerat den gamla klagovisan att tillhöra en liten och efterbliven kultur. Babette, alias Karen Blixen, tillägnade jag också min lilla berättelse *Kastrater*.”

Att tillhöra en liten och efterbliven kultur var ett problem som Sven Delblanc starkt upplevde själv. Brevet till Brostrøm vittnar värtaligt om det.

I sina fina minnesord över Sven Delblanc i *BLM* nr 2 1993, ”På ångestens brygga. Det ligger ett sund emellan”, gör Torben Brostrøm en jämförelse mellan Delblancs roman *Speranza* och Karen Blixens novell ”Sorgens åker” – bägge texterna skildrar hur hjältar som omfattar liberala idéer om frihet och humanitet omvänder sig i mötet med auktoritära och grymma ideal. Jag noterar att Sven Delblanc nämner denna novell i sin artikel om Blixen i *Expressen*.

Att läsa ”Babettes gästabud” och ”Sorgens åker”, bägge novellerna ingår i Blixens *Vintersagor*, och jämföra dem med *Kastrater* och *Speranza*, kunde vara en spännande uppgift inför Danmarksresan, som självklart också borde omfatta en guidad tur genom Blixens hem Rungstedlund. Självklar läsning är också de två artiklar som Delblanc skrev om Blixen, förutom hans artikel i *Expressen* 12.3. 1986, ”En vecka i Blixens säng anbefalles!”, också förordet till den svenska utgåvan av Thorkild Bjørnvigs bok *Pakten. Min vänskap med Karen Blixen*, 1975. Bägge texterna finns i samlingsvolymen *Kritik och essäistik 1958-1991*, 2007.

Karen Blixen

Bang och Kierkegaard

Att Blixen haft stor betydelse för Sven Delblanc är alltså klart. Vilka andra danska författare var viktiga för honom? Två som med stor sannolikhet varit betydelsefulla är Hermann Bang och Søren Kierkegaard.

Sven Delblanc värderade Bangs författarskap mycket högt. Bang var, säger han, den största prosaisten i det nordiska genombrottet, ”på sitt område lika betydande som Ibsen eller Strindberg”. I en stor essä har Sven Delblanc med stark inlevelse skildrat Bangs på många sätt olyckliga och tragiska liv och givit en inträngande bild av hans författarskap. I stil och berättarteknik var Bang en förnyare, säger Delblanc, och betydelsefull för diktare som Rilke, Musil och Mann. Bangs ”sceniska prosa”, som lärt av dramatiken, karaktäriserar Delblanc på följande sätt:

”Berättarens roll reduceras till minsta möjliga, allt sägs i repliker och knapphändiga scenanvisningar. Dialogens viktigaste uppgift är inte att spinna en intrig utan att avslöja mänskligt psyke och återskapa en livsstämning, en social miljö.”

En intressant fråga är naturligtvis vad Bang betytt för Sven Delblancs stil och berättarteknik. Delblancs essä om Bang är återgiven *Kritik och essäistik 1958-1991*.

I en text i samband med Änkankrisen talar Sven Delblanc om sin litterära metod. Han tar avstånd från en predikande hållning, detta att bära plakat och föra fram budskap, och talar för en dialektisk metod, det litterära rollspelet, som ställer olika livshållningar emot varandra och provocerar läsaren till eftertanke och eget ställningstagande. Mot Lars Ahlins predikande hållning ställer Delblanc Gyllenstens estetik, rollspelet, men i motsats till Gyllensten förkastar han essäism och diskursiv framställning – romanen skall tala genom gestaltning.

För Gyllenstens rollprosa var Kierkegaard en viktig inspiratör och läromästare, och det är väl rimligt att tänka sig att Kierkegaard varit viktig också för Delblanc. Till skillnad från Gyllensten har dock Sven Delblanc inte, vad jag vet, skrivit någon text om Kierkegaard.

I ovannämnda text påpekar Sven Delblanc att det växlande rollspelet ”ställde nästan omänskligt höga krav på skribentens psykologiska och stilistiska flexibilitet”. Delblanc menar att Gyllensten underskattade dessa svårigheter, och inte heller Kierkegaard höll alltid måttet, framhöll han: ”I sanning, Kierkegaard själv, den store Proteus Hafniensis kan vara övertygande ibland men också ge en usel gestaltning av rollen”. På denna punkt tror jag att Sven Delblancs självförtroende var gott, till hans styrkor som författare hör just en anmärkningsvärd stilistisk och psykologisk flexibilitet. Dostojevskij var i detta avseende hans stora förebild – också hos honom kan man väl tala om rollprosa. I en essä om Dostojevskij lyfter han emfatiskt fram ryssens förmåga att konkretisera och levandegöra idéer:

”Essäer och traktater kan bara ge en visnen och livlös bild av idéernas avgörande makt i våra liv. I Dostojevskijs romaner är de oss nära som andedräkt och levande kroppar. Mycket i dikten kan ersättas av diskursiva texter. Men aldrig detta mirakel, att idéerna inkarneras och blir kött och blod.”

Søren Kierkegaard.

Sven Delblancs planer på att flytta till Danmark

Lördagen 22 oktober 1983 har *Uppsala Nya Tidning* ett riktigt scoop, en intervju med Delblanc. Rubriken löd: "Delblanc lämnar Sverige. Den svenska byråkratin skapar produktivt slaveri". Delblanc är olycklig över att hans flyttplaner avslöjats. Han hade sonderat sina flyttplaner med vänner och förlag i Danmark, vilket olyckligtvis lett till en artikel i *Politiken*. I *UNT:s* intervju klargör Delblanc utförligt vad som ligger bakom hans flyttplaner. Det handlar om svåra arbetsförhållanden i Sverige för fria kulturutövare, tunga skatter, byråkratiska kulturinstitutioner och myndigheter med mera. Delblancs planer på att gå i exil väckte förstås uppseende, och inte så lite ont blod, vill jag minnas. *Aftonbladet* följde dagen därpå upp med en intervju, där Delblanc klargör varför just Danmark lockar honom:

"Jag börjar bli till åren och om några år är barnen utflugna. Då, någon gång 1985 eller 1986, planerar jag att bosätta mig i Danmark. Det handlar alltså inte om att jag ska fly till något skatteparadis. Valet av Danmark beror på att jag tycker om danskarna. De är vänligare än svenskarna, mer obyråkratiska och avspända. Jag har mött mycket uppskattning i Danmark och trivs där."

Hur pass allvarliga var Delblancs planer på att flytta till Danmark? Jag noterar att Torben Brostrøm i sin nekrolog skriver följande:

"Hans kritik rettede sig også mod Sverige, hvad der ikke er ukendt blandt svenske digtere. En urealiseret længsel mod Danmark var måske mere koketteri, men havde dog bund i slægtforbindelser, som han i fiktionens form skildrede det i den indtagende roman om *Farmor fra Kolding*."

Meta Kristine Jørgensen och Dagmar Louise Pionine Feldman

Delblancs farmor var alltså dansk. Hon hette Meta Kristine Jørgensen och hade växt upp i Kolding i Danmark. Om Meta Delblancs danska rötter har Søren Flø Sørensen, bibliotekarie i Kolding, skrivit en grundlig och välillustrerad artikel i *Delbladet 2016*. I Delblancs roman *Kära farmor* har huvudpersonen en viss anknytning till författarens farmor och hennes liv, men romanen är till största delen ett fiktivt verk. Meta Kristine Jørgensen Delblanc är långt ifrån identisk med romanens centralgestalt Dagmar Louise Pionine Feldman. I artikeln ”Så var min kära farmor”, som Sven Delblanc skrev i samband med premiären av TV-versionen av romanen med Margareta Krook i rollen som farmor, framgår klart att han tagit sig stora friheter i förhållande till den historiska verkligheten. Artikeln är återgiven i *Delbladet 2015*. Där finns också Daniel Skogmans insiktsfulla essä om romanen, ”Medmänsklighetens outhärdliga blick’ – att spräcka skal i Sven Delblancs *Kära farmor*”.

Sven Delblancs farmor som ung.

Det finns alltså en hel del material som kan berika diskussionen av *Kära farmor* och dess förhållande till den historiska verkligheten.

Vi tar tacksamt emot synpunkter på hur vi kan förbereda och planera vår Danmarksresa! Ovanstående översikt är inte fullständig – välkomna att komplettera den!

Allt gott!

Stockholm 28.11. 2021

Lars Ahlbom, vice ordförande

Vänd för PS

PS Ytterligare en dansk författare bör nämnas, nämligen Villy Sørensen, som förutom skönlitterär författare var filosof. Hans bok *Seneca – humanisten ved Neros hof*, 1976, var viktig för Delblanc när han skrev sin pjäs *Senecas död*, som spelades på Dramaten 1982 och som trycktes som bok samma år. I förordet påpekar Delblanc att Sørensens bok ”varit av största betydelse” för teaterstycket efter att inledningsvis ha citerat följande stycke ur danskens skrift:

”När Seneca kan förefalla mer samtida än tänkare som ligger oss mycket närmare i tiden, beror det självfallet på, att det moderna Europa har mera gemensamt med storstaden Rom än med det förindustriella Europas mindre och mera slutna samhällen. Rom med sin dyrkan av kvantitet och massa, sin brist på gemensamma andliga värden, med rikedom och armod, livsnjutning och livsleda, sitt omåttliga behov av underhållning och frälsning, med individualism och masspsykos, är den stora ur bilden för vår egen storstadscivilisation.”

Under titeln ”Barbarisk ignorans” ondgör sig Sven Delblanc i en artikel i *Svenska Dagbladet* 25.11. 1982 över det dåliga intresset i Sverige för Villy Sørensen, ”en av de få i Skandinavien som är värd det förpliktande namnet intellektuell”. När får han en bred och insiktsfull introduktion i Sverige, och när blir det självklart att anmäla hans nya böcker på utgivningsdagen, frågar Sven Delblanc. Också Henrik Stangerup och Peter Seeberg hör till de danska författare som ignoreras i Sverige, framhåller Delblanc i artikeln. Avslutningsvis säger han följande:

”Jag talar inte om Skandinavism, jag talar om det förödande i kulturellt barbari, en ignorans som får mig att skämmas för min kultur. Det finns en dansk kultur vi inte kan undvara.” **DS**

OBS!

Som sagt, hör gärna av er med synpunkter, tips och idéer när det gäller Delblancsällskapets planerade Danmarksresa, till Lars Ahlbom (072 7 31 36 56; ahlbom.lars@telia.com) eller Lasse Zilliacus (070 792 5367; lassezilliacus1@gmail.com)